

One Donkey

R. Mois Navon

Beit HaKenneset HaSefaradi BeRimon – Parshat Vayera 5780

No people has ever insisted more firmly than the Jews

that history has a purpose and humanity a destiny.

אין עם בעולם שמתעקש כמו העם היהודי
שלהיסטוריה יש משמעות ולאנושות יש תכלית

So wrote the non-Jewish historian Paul Johnson in his book “A History of the Jews” (p.2).

No doubt this is true as we find in many sources. Today I would like to show you how this notion is expressed most powerfully in a Midrash on this week's parsha:

פרקי דרבי אליעזר פרק לא

השכים אברהם בבקר ולקח את ישמעאל ואת אליעזר ואת יצחק בנו וקבש את החמור. הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות, שנאמר [שם ג] וישכם אברהם בבקר ויקבש את חמורו. הוא החמור שרכב עליו משה בבאו למצרים, שנאמר [שמות ד, כ] ויקח משה את אשתו ואת בניו [ויקרא על החמור] וגו'. הוא החמור שעתידי בן דוד לרכב עליו, שנאמר [זכריה ט, ט] גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלפך יבוא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור ועל עיר בן אתנות.

Now, clearly PDRE has something to teach by selecting these specific instances for these are not the only times that the Tanakh recorded a donkey. Indeed, I did a quick search (see extras) of all of Tanakh and it turns out that “Hamor” appears 59 times and “Aton” 11 times.

Clearly, PDRE is coming to teach us something very important in connecting these 4 events: Creation, Akeida, Exodus (Geulat Mitzraim), Mashiach (Geulat HaOlam).

CREATION

First of all, in connecting this donkey to the Aton created in the twilight of creation he is connecting it to the fundamentals of creation. We learn of this Aton in the Mishna:

משנה מסכת אבות פרק ה משנה ו

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן [1] פי הארץ [2] ופי הבאר [3] ופי האתון [4] והקשת [5] והמן [6] והמטה [7] והשמיר [8] והכתב [9] והמכתב [10] והלוחות. ויש אומרים אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

The Maharal explains that the point of the Mishna is to teach that these things bring creation to completion:

דרך חיים [מהר"ל מפראג] על אבות פרק ה משנה ו

... הושם בטבע הדברים שנבראו בששת ימי בראשית שישתנו, לא מפני שאין יכולתו של הקדוש ברוך הוא לעשות כרצונו, אבל דעתו הוא מפני שהש"י השלים העולם ואין חדש תחת השמש שיהיה הש"י עושה בריאה חדשה בעולם ...

Now, we should remember that these things were created AFTER Adam and Eve sinned. So this is what God saw fit to put into creation to help man effect his redemption and the redemption of the world – to effect tikkun.

But when was that tikkun first effected?

AKEIDA

Avraham Avinu. Some say that Avraham effected the tikkun in obeying the command of Lech Lecha,

משך חכמה בראשית פרק יב פסוק ז

והנה מן אז [חטא אדם הראשון] לא מצאנו רק "ויאמר ה'", אבל לא "וירא ה'". רק כשבא אברהם לארץ ישראל, אז הזדכך חומר עד כי שב כאדם קודם החטא.

Some see the tikkun when Avraham performed Brit Mila

אברבנאל בראשית פרק יז

והנה לא נצטווה אדם הראשון במצות המילה לפי שאדם בתולדתו היה בלתי נוטה אל המפורסמות ואל התאוות הגשמיות והיה נמשך אחר שכלו להיות יציר כפיו של הקדוש ברוך הוא לכן לא היה מזיקה בו הערלה ולא נצטווה להמול וזהו מה שאז"ל שנולד מהול. אבל אכלו מעץ הדעת טוב ורע ונטו לתאוות הגשמיות כל בני דורו נשאר כלם ערלים בתאותיהם עד שבא אברהם שלשלמותו צווה בהם. ומפני זה אומר אני שצוה הקדוש ברוך הוא את אברהם במצות המילה כדי לתקן את אשר עוות אדם הראשון כי הוא באכלו מעץ הדעת נטה לתאות המשגל יותר מהראוי כמו שפירשתי שם ואברהם צווה במצוה כדי להרחיק אותה נטיה מותרית שעשה אדם אביו והיה שכרו כנגד עונש אדם כי אדם גורש מגייע של מטה ואברהם זכה הוא וכל זרעו בגייע שלמעלה.

But everyone agrees that, the ultimate tikkun, the ultimate act of faith that effected the fix of the original sin was the Akeida.¹ And why? Because Avraham did precisely the opposite act that Adam and Eve had done.

Adam and Eve decided to assume the role of moral arbiter. When they ate from the Tree of Knowledge of Good and Evil they said, in that act, that they know what is good and what is evil. They need not God to tell them, and in fact they will not listen to what God tells them.

בראשית פרק ב - (ח) ויטע יקוק אלהים גן בעדן מקדס וישם שם את האדם אשר יצר : ... (טז) ויצו יקוק אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל : (יז) וימעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות : ...

רב הירש (בר' ג: כב) - שתי דרכים נמסרו לבחירת האדם : לדון בין טוב לרע על פי רצון ה' – וכך לבור לו את דרך החיים, או להחליט בעצמו מה טוב ומה רע – וכך לבור לו את דרך המוות. אך בירר לו דרך המוות, לדעת בעצמו מה טוב ומה רע.

Avraham at the Akeida put the forbidden fruit back on the tree – he listened to God's directive despite on all other personal interests and understandings.

From my essay: Through the akeida Abraham demonstrated, for all time, that within the recesses of man's heart resides the exalted ability to conquer the self in favor of

¹ Zohar (Hayei Sarah 128a). See also Sechel Tov, Rashi, Rashbam, Hizkuni, et.al. (on Gen. 22:12).

the divine.² This ability was called into question with the fall of man in the Garden of Eden³ and it was Abraham who provided the response.⁴ The Midrash explains that it is *only* in the merit of Abraham, an individual who could self-transcend in awe of his Creator, that the world was created.⁵

Interestingly the Midrash explains the term NISA in the parsha in an unconventional but most telling manner:

בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נה
א [כב, א] ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם, כתיב (תהלים ס) "נתתה ליראך נס להתנוסס מפני קשט סלה", נסיון אחר נסיון וגידולין אחר גידולין בשביל לנסותן בעולם, בשביל לגדלן בעולם כנס הזה של ספינה, ...

So Avraham's act was one that demonstrated to the world that man is in fact capable of overcoming himself, his yetzer. Man is capable of reaching the heights of faith.

EXODUS

But this banner cannot be waved by one individual in one generation. And so God sent Moshe to redeem the Jews in Egypt in order to have a people bring the Avraham's message to the world.

The Jewish people who are to pick up where Avraham left off. Just as Avraham was a Banner to the world, that man can do God's will, so to the Jewish people are to be that banner – the light onto the nations – bringing the message of absolute morality to a world that founders in defining what is right and what is wrong.

MASHIACH

And this brings us back to Paul Johnson and the Mashiach.

"History has a purpose and humanity a destiny."
להיסטוריה יש משמעות ולאנושות יש תכלית

That same donkey, that same beast of burden (בהמת המשא) upon which man rides throughout history to redeem himself and the world, will ultimately be ridden upon by the Messiah, when we will rejoice according to the prophet's words:

גילי מאד, בת ציון, הריעי בת רושלים, הנה מלךך יבוא לך, צדיק ונושע,
הוא עני ורכב על חמור ...

BBY.

² Rambam, Guide 3:24.

³ See Zohar (Balak 207b); Ber. R. 5:3-5.

⁴ Zohar (Hayei Sarah 128a). See also Sechel Tov, Rashi, Rashbam, Hizkuni, et.al. (on Gen. 22:12).

⁵ Ber. R. (Theodore-Albeck) ch. 12, *s.v. behibaram*. Similarly Rashbatz (Avot 5:3) quotes a legend that Abraham's 10 tests remind us of the 10 sayings with which the world was created –and this, in order to teach that in the merit of Abraham the world stands; see also Rashi (ibid.), Mishnat Reuven, n.12.

שמואל א פרק כה, מב

(מב) וַתִּמְהַר וַתִּקַּם אַבְיָגַיִל וַתִּרְכַּב עַל הַחֲמֹר וַחֲמִשׁ נְעֻרֹתֶיהָ הַהֹלְכוֹת לְרִגְלָהּ וַתִּלְךְ אַחֲרַי מִלְּאֲכִי דָוִד וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה :

שמואל ב פרק יז, כג-כד

(כג) וַאֲחִיתֹּפֶל רָאָה כִּי לֹא נַעֲשֶׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׂ אֶת הַחֲמֹר וַיִּקָּם וַיִּלְךְ אֶל בֵּיתוֹ אֶל עִירוֹ וַיִּצֹו אֶל בֵּיתוֹ וַיַּחֲנֹק וַיָּמָת וַיִּקְבֹּר בְּקִבְרֵי אָבִיו : ט

שמואל ב פרק יט, כז-כח

(כז) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עַבְדֵי רַמְנֵי כִּי אָמַר עַבְדְּךָ אַחֲבָשָׁה לִּי הַחֲמֹר וְאָרְכָב עָלֶיהָ וְאֵלֶךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פֶסַח עַבְדְּךָ :

מלכים א פרק יג, יג-יד

(יג) וַיֹּאמֶר אֶל בְּנָיו חֲבֹשׁוּ לִי הַחֲמֹר וַיַּחֲבֹשׁוּ לוֹ הַחֲמֹר וַיִּרְכַּב עָלָיו :

מלכים א פרק יג, כג-ל

(כג) וַיְהִי אַחֲרַי אֲכָלוּ לֶחֶם וְאַחֲרַי שְׁתוּתוֹ וַיַּחֲבֹשׂ לוֹ הַחֲמֹר לִנְבִיא אֲשֶׁר הָשִׁיבוֹ : (כד) וַיִּלְךְ וַיִּמְצָאֵהוּ אַרְיָה בְּדָרֶךְ וַיִּמְיֹתָהוּ וַתְּהִי נִבְלָתוֹ מִשְׁלַכַת בְּדָרֶךְ וְהַחֲמֹר עֲמַד אֲצֵלָהּ וְהָאֲרִיָּה עֲמַד אֲצֵל הַנְּבִלָה : (כה) וְהָנָה אֲנָשִׁים עֹבְרִים וַיִּרְאוּ אֶת הַנְּבִלָה מִשְׁלַכַת בְּדָרֶךְ וְאֶת הָאֲרִיָּה עֲמַד אֲצֵל הַנְּבִלָה וַיָּבֹאוּ וַיִּדְבְּרוּ בְּעִיר אֲשֶׁר הִנְבִּיא הַזָּקֵן יֹשֵׁב בָּהּ : (כו) וַיִּשְׁמַע הַנְּבִיא אֲשֶׁר הָשִׁיבוֹ מִן הַדָּרֶךְ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר מָרָה אֶת פִּי יִקְוֶה וַיִּתְּנָהוּ יִקְוֶה לְאֲרִיָּה וַיִּשְׁבְּרָהוּ וַיִּמְתָּהוּ כַּדָּבָר יִקְוֶה אֲשֶׁר דָּבַר לוֹ : (כז) וַיִּדְבֹּר אֶל בְּנָיו לֵאמֹר חֲבֹשׁוּ לִי אֶת הַחֲמֹר וַיַּחֲבֹשׁוּ : (כח) וַיִּלְךְ וַיִּמְצָא אֶת נִבְלָתוֹ מִשְׁלַכַת בְּדָרֶךְ וְהָאֲרִיָּה עֲמַדִּים אֲצֵל הַנְּבִלָה לֹא אָכַל הָאֲרִיָּה אֶת הַנְּבִלָה וְלֹא שָׁבַר אֶת הַחֲמֹר : (כט) וַיִּשָּׂא הַנְּבִיא אֶת נִבְלַת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיִּנְחָהוּ אֶל הַחֲמֹר וַיִּשְׁיבָהוּ וַיָּבֹא אֶל עִיר הַנְּבִיא הַזָּקֵן לְסָפֵד וּלְקָבְרוֹ :

מלכים ב פרק ד, כד-כה

(כד) וַתִּחַבֵּשׂ הָאֵתוֹן וַתֹּאמֶר אֶל נְעֵרָה נְהַג וְלִךְ אֶל תַּעֲצָר לִי לְרַכֵּב כִּי אִם אֲמַרְתִּי לָךְ :

משנה מסכת אבות פרק ג - [אמר ר' עקיבא] הכל צפוי והרשות נתונה... :

זכריה פרק ט, י-יא

(י) וְהִכְרַתִּי רֶכֶב מֵאֲפֻרִים וְסוּס מִירוּשָׁלַם וְנִכְרַתָּה קִשְׁת מִלְחָמָה וְדָבָר שְׁלוֹם לְגוֹיִם וּמִשְׁלוֹ מֵיָם עַד יָם וּמִנְהָר עַד אֲפְסֵי אֲרָץ :

Paul Johnson, "A History of the Jews", p.2

Is history merely a series of events whose sum is meaningless? Is there no fundamental moral difference between the history of the human race and the history, say, of ants? Or is there a providential plan of which we are, however humbly, the agents? No people has ever insisted more firmly than the Jews that history has a purpose and humanity a destiny.

Interestingly, the Rashbatz links Avraham to the Jewish people at the exodus by explaining that the 10 tests were parallel to the 10 plagues in Egypt and the 10 miracles at the sea that effected the Exodus.

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ה משנה ג

... נתנסה בעשרה נסיונות, שיתקיים בזכותו העולם שנברא בעשרה מאמרות, וכנגדן היו

עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים, ועשרה נסים שנעשו

לאבותינו במצרים ובים, וכנגדן נתן הקדוש ברוך הוא עשר הדברות. ...